

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертацію Лю Ніна

«РЕФЛЕКСІЯ У ВОКАЛЬНІЙ МУЗИЦІ ХХ СТОЛІТТЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ Д. ШОСТАКОВИЧА І Б. ЛЯТОШИНСЬКОГО)»

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво

Представлене дослідження вирізняється серед інших (авторів – представників вокального мистецтва та педагогіки сучасного Китаю, які навчаються в Україні) направленістю на серйозне вивчення української національної музики.

Справа в тому, що навчальні програми кафедр сольного співу вищих навчальних мистецьких закладів містять великий процент творів із скарбниці національної вокальної музики (народні пісні, солоспіви; арії та дуети з опер українських композиторів ХІХ–ХХ століть). Як вважають фахівці, більш складними з психологічної точки зору *відтворення стилевих особливостей творів іншомовної культури* є вокальні цикли (та супідрядні з ними жанрові супутники: наприклад, – сюїта, альбом з романсів (три, чотири, п'ять), поєднаних у художню єдність. Така тематична спрямованість сконцентрована навколо центрального концепту дисертації у Лю Ніна – «рефлексія» (у значенні авторського слова, образу Автора або Поета, за визначенням дисертанта).

Автор опрацював необхідну кількість методологічно суттєвих джерел стосовно об'єкту та предмету дослідження; досить коректно справився із цитуванням провідних вчених, які вивчали творчість М. Лисенка, Б. Лятошинського та Д. Шостаковича. Разом із вибором матеріалу автор означає певне «герменевтичне коло» проблем рефлексії як явища вокальної творчості (в єдності композиторського мислення та виконавської інтерпретації).

Осмилення проблематики в дисертації відбувається з різних наукових підходів, а саме:

- семантичного, який тісно пов'язаний з тематичним мисленням композитора, поетичним першоджерелом, драматургією образу вокально-поетичного твору);
- онтологічного, з позицій якого відбувається осмилення ціннісних концептів філософського впливу на поезію та музичне втілення (наприклад, аналіз вокальної сюїти на слова Мікеланджело ор.145 Д. Шостаковича; іноді релігійного – як у вокальній поемі Г.Свиридова «Русь, що відчалила»);
- жанрово-стилістичного, який є необхідним в умовах вивчення вокалістом композиторського тексту, його знакової розшифровки (як відомо, від розуміння «авторської букви і духу» залежить якість виконавського прочитання);

Надзавданням для Лю Ніна, на погляд опонента, є стильовий рівень розкриття шляхів формування рефлексійної семантики в творчості Д. Шостаковича і Б. Лятошинського як фундаторів нового вокального стилю у творчій практиці ХХ століття. Стрижневою «віссю» концепції роботи є дихотомія «мислення – мова», яку скорельовано на матеріал вокальної музики у такий спосіб:

- «суб'єкт» рефлексії – це образ автора;
- рефлексія як мова, тип висловлювання – це система музичної виразності (за Л. Мазелем), спрямована на розкриття смислообразу (або семантичний комплекс, за М. Арановським).

Що нового додає виконавсько-інтерпретологічний «зріз» вивчення творчості рефлексивного типу? По-перше, автор вказує на спорідненість певних прийомів рефлексійної мови з романтичною культурою (ліричний герой): ліричний модус, ототожнення автора музики і героя поетичного тексту, монологізм висловлювання, роль медитативних формул, інкрустованих в мелодіку. І я з цими положеннями цілком згодна. По-друге, розкривається роль співака і концертмейстера в момент художнього

(концертного) акту рефлексивного типу, які не мають персоніфікації автора при виконанні творів барокового, або класико-романтичного стилю.

У рефлексійному творі, напроти, саме співак-виконавець «бере на себе» смислообраз Автора (не героя). І слухач у своєму *психологічному стані сконцентрованості на мистецькій події* («тут і зараз», за М. Мамарадашвілі) сприймає конкретного співака (і його спів-автора інструменталіста) як головну особу, яка власне рефлектує від імені автора (= поета). Так відбувається типово рефлексійна ситуація – потрійна ідентифікація «Я-образу» (формула горизонтального спілкування Я=Я=Я), про яку йдеться на прикладі виконавської версії Д. Хворостовського і М. Аркад'єва твору Д. Шостаковича і Г. Свиридова.

Новаційною можна вважати спробу визначитися із впливами гендерного аспекту вокальної діяльності, виокремленого у підрозділі 2.2 (у розвиток ідеї харківської дослідниці В. Гігалаєвої-Юрченко).

Резюмуючи першу констатуючу частину офіційного відгуку, зазначу, що деякі з вищеназваних наукових підходів до вивчення рефлексійної семантики вокальної музики можна відстежити в аналітичних розділах 2 та 3 в послідовному викладі (наприклад, семантичний при зверненні до вокальної сюїти ор.145 Д. Шостаковича; або жанрово-стилістичний – при аналізі твору Б. Лятошинського «Три романси для низького голосу і фортепіано», ор.6); деякі лише намічені «контурно». Втім завдання і мета автором розуміються у вірному методологічному руслі, з урахуванням сучасної ситуації в музичній науці та практиці.

Переходжу до другої, критичної складової свого відгуку. Серед зауважень, які не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Лю Ніна, можна вказати на деяку перевантаженість термінами, які не отримують пояснень та чіткого визначення. Ясно, що це обумовлено досить широким проблемним контекстом розгляду феномена рефлексії як такого і його теоретичного осмислення з філософської, психологічної та мистецтвознавчої позицій. Спроба всебічного охоплення музично-мовного втілення рефлексії і

концентрації на його стилістичній якості, а також визначенні типологічних показників рефлексії у вокальній музиці, неминуче призводить дисертанта до широкого термінологічного діапазону, який спрямований на виявлення смислового наповнення звукообразів аналізованих творів.

Серед таких таких, наприклад, виявляється термін «ре-інтерпретація», який досить часто з'являється у тексті дисертації, але ж залишаються непоясненими мотиви його використання у зв'язку із виконавськими версіями вокальних творів авторів ХХ сторіччя. Зокрема, більш детальне обговорення відмінностей між явищем інтерпретації і ре-інтерпретації, на мій погляд, могло б значно розширити закладену в концепції дисертації установку на розкриття специфіки "перекладу" музичного змісту вокальних творів Д. Шостаковича, Б. Лятошинського та Г. Свиридова з одного культурного поля в інше, дуже актуально для китайських виконавців. А якщо ширше – то йдеться про актуальний для сучасної музично-виконавської практики (якщо говоримо про китайських співаків) діалог Схід-Захід, який багато у чому створює смислові контексти сучасної музичної культури взагалі. Зрозуміло, що автор мав на увазі; втім академізм жанру дисертації обумовлює необхідність коментарю до складних, багатозначних, ще неусталених у музикознавстві понять.

Скзистенція композиторської рефлексії, яка визначена у якості основної мети дослідження Лю Ніна, так чи інакше пов'язана з особливостями світосприйняття та "розуміння" себе – тобто тими явищами, які складають онтологічну основу картини світу класиків камерно-вокальної музики ХХ століття, про яких йде мова в аналітичній частині дисертації. В ході аналізу Лю Нін досить послідовно і переконливо розкриває ці особливості в їх безпосередній проекції на музичну мову творів. Однак дослідник набагато менше приділяє уваги тим факторам, які формують сприйняття китайськими музикантами типу рефлексії, властивої слов'янським композиторам. Йдеться, звичайно ж, про істотну різницю в ментальності представників різних національних культур. І цей фактор в

проблемному контексті дисертації виявляється, на мій погляд, надзвичайно суттєвим, оскільки обумовлює принципову "закритість" музичного тексту Шостаковича, Лятошинського і Свиридова для китайських співаків. Власне з цього міркування і виникають питання до дисертанта, спрямовані на уточнення його дослідницьких позицій:

1. На с. 34 дисертації Лю Нін стверджує: «Рефлексійний спосіб мислення у вокальній музиці – це «сховище» людської цивілізації, куди філософи, богослови, поети і музиканти закарбовували свій життєвий і мистецький досвід світоспоглядання, переживання та спілкування зі світом (горизонтальна комунікація) і його Творцем (духовна вертикаль, Богопізнання)» (с. 34). Таке розуміння природи рефлексії в музиці вказує на базовість для неї ментальних показників музичної творчості, як композиторської, так і виконавської. Ця очевидність в цілому присутня у розмірковуваннях автора дисертації, але ж не виводиться в окремий суттєвий компонент рефлексивного типу мовлення композиторів та виконавців, творчість яких аналізується у другому та третьому розділах. Чи є, на думку автора дисертації, національно-ментальний виток тим фактором, який «формує» типологічні риси звукообразів рефлексії, втілених в нотному тексті вокального твору та його виконавської інтерпретації?

2. У зв'язку з цим питанням виникає і наступне: чим обумовлений той «когнітивний дисонанс», що констатується в обґрунтуванні вибору теми дослідження, з точки зору ментальних особливостей китайських співаків, які стикаються з «чужим» семантичним модусом у вокальних творах Шостаковича та Лятошинського ?

3. І третє питання, яке пов'язане безпосередньо з практичною стороною втілення рефлексії в вокальній музиці: які труднощі виникли саме для автора дисертації в процесі втілення рефлексивних образів музики Шостаковича чи Лятошинського? Та які методи освоєння цих труднощів Ви пропонуєте?

Висловлені побажання і питання, безумовно, не знижують позитивної оцінки роботи, а лише вказують на широке проблемне коло її тематики і потребу в багатовимірному розгляді заявленої теми.

На підставі вищевикладеного можна зробити остаточний висновок.

Текст автореферату Лю Ніна відповідає основному тексту дисертації та публікаціям за темою.

Дисертація «РЕФЛЕКСІЯ У ВОКАЛЬНІЙ МУЗИЦІ ХХ СТОЛІТТЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ Д. ШОСТАКОВИЧА І Б. ЛЯТОШИНСКОГО)» є цілком самостійним і перспективним дослідженням, яке за рівнем актуальності і новизни розкриття теми відповідає вимогам МОН України, а її автор, Лю Нін, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 - Музичне мистецтво.

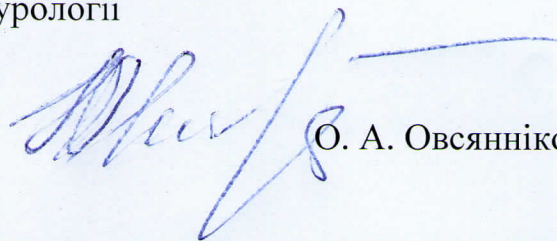
Кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри

теоретичної та прикладної культурології

Одеської національної музичної

академії ім. А. В. Нежданової

О. А. Овсяннікова-Трель

